

**Xi Jinping kínai államelnök-pártfőtitkár első tíz éve I.
A megörökölt helyzet és a belpolitikai intézkedések**

The First Ten Years of Xi Jinping
as General Secretary and President I.
The Inherited Situation and Domestic Politics

SALÁT GERGELY

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Baranyi Tamás Péter

Szöveggondozás:

T-Kontakt Kft.

Tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

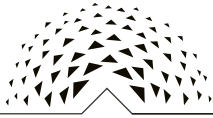
Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Salát Gergely, 2022.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2022.

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.KE-2022.50>

Összefoglalás: A nemrég pártfőtitkárnak újraválasztott Xi Jinping egy évtizede áll Kína élén, s ezen tíz év alatt jelentős változások történtek Kína belső és külső helyzetében. A jelen kétrészes tanulmány az elmúlt évtized legfontosabb fejleményeit, a Xi Jinping által végrehajtott legjelentősebb változtatásokat mutatja be. Az első rész azzal a helyzettel, illetve azokkal a megoldandó problémákkal foglalkozik, amelyeket Xi Jinping 2012-ben megörökölt. Bemutatja továbbá, hogy milyen hatalmpolitikai lépéseket tett Xi, amelyekkel mind a saját pozícióját, mind a Kínai Kommunista Pártnak a társadalom és a gazdaság feletti kontrollját megerősítette.

Kulcsszavak: Kína, Kínai Népköztársaság, Xi Jinping, Hszi Csin-ping, Kínai Kommunista Párt

Abstract: *Xi Jinping, who was recently re-elected as Party General Secretary, has been in power for a decade, and during these ten years significant changes have taken place in China's internal and external situation. This two-part study presents the most important developments and the most significant changes implemented by Xi Jinping during the last decade. The first part deals with the situation and the problems to be solved that Xi Jinping inherited in 2012 and introduces the steps Xi took to strengthen both his own position and the Chinese Communist Party's control over society and the economy.*

Keywords: *China, People's Republic of China, Xi Jinping, Chinese Communist Party*

BEVEZETŐ

2022 októberében a Kínai Kommunista Párt (KKP) XX. kongresszusán megválasztott új Központi Bizottság – az előzetes várakozásoknak megfelelően – újabb öt évre megerősítette főtitkári tisztségében Xi Jinpinget (Hszi Csin-ping). Xi egy évtizede, 2012 őszén lett a KKP főtitkára és a Központi Katonai Bizottság elnöke, 2013 tavaszától pedig a Kínai Népköztársaság (KNK) államelnökeként is szolgál. Várhatóan ez utóbbi pozícióra is újra fogja választani a 2023 tavaszán ülésező Országos Népi Gyűlés. Xi Jinping első két ötéves ciklusa alatt alapvető változások történtek mind Kínán belül, mind abban a nemzetközi környezetben, amelyben Pekingnek lavíroznia kell. Az alábbiakban a Xi Jinping-korszak első tíz évének fontosabb fejleményeit tekintjük át. Ez azért is fontos, mert Kínában várhatóan folytatódni fognak az eddigi folyamatok, így az államelnök-pártfőtitkár korábbi tevékenységéből a következő években várható irányvonalra is következtethetünk. Természetesen terjedelmi okokból nem térünk ki minden részletre, csupán a meghatározó tendenciákat vázoljuk fel.

AZ ÖRÖKSÉG

Az első számú pozíciókat Xi Jinping előtt – 2002/2003 és 2012/2013 között – betöltő Hu Jintao (Hu Csin-tao) évtizede alatt tovább zajlott, sőt a 2001-es WTO-csatlakozásnak és a „reform és nyitás” (*gaige kaifang*, 1978–) politika folytatásának köszönhetően felgyorsult Kína gazdasági fejlődése. A 2000-es évek elején Kína még csak a világ hatodik legnagyobb gazdasága volt, az évtized végére – Németországot és Japán is megelőzve – a [második helyre](#) zárkózott fel az USA mögé. A növekedést a 2008-ban kezdődött világgazdasági válság sem vetette vissza tartósan, a problémákat Peking hatékonyan kezelte, ami tovább növelte az ország önbizalmát. Történelmileg [példátlan ütemű](#) modernizáció, városiasodás és középosztályosodás zajlott, s mindezt olyan szimbolikus eredmények kísérték, mint hogy Kína embert küldött az űrbe, a főváros sikeres nyári olimpiát rendezett, Sanghaj pedig világkiállításnak adott otthont.

Xi Jinping tehát egy rendkívül sikeres korszak után vette át a párt és az állam irányítását. A Hu Jintao és elődei alatt zajló villámgyors fejlődés azonban rengeteg gazdasági, társadalmi és politikai problémához is vezetett, amelyek már-már a rendszer stabilitását is kikezdték – legalábbis a pártvezetésen belül ez a nézet vált uralkodóvá. Ezeket a problémákat a kínai vezetés Xi Jinping által irányított „ötödik nemzedékének” kezelnie kellett, ennek elmaradása esetén ugyanis – az általános percepció szerint – az országot több mint hatvan éve kormányzó KKP hatalma és az ország addigi eredményei veszélybe kerülhetek volna. Intő jel volt a 2010–11-ben kezdődő „arab tavasz”, amely évtizedek óta hatalmon lévő korrupt diktatúrákat söpört el, s amelynek tanulságaival a kínai vezetés is sokat [foglalkozott](#). A 2000-es évek közel-keleti eseményei és „színes forradalmi” azt is világossá tették, hogy az Egyesült Államok kész fegyveresen vagy titkosszolgálati módszerekkel beavatkozni a számára nem kívánatos rendszerek megbuktatása érdekében. Mindezek miatt Xi Jinping sok szempontból nehéz örökséget vett át, ráadásul az ország nemzetközi környezete is kedvezőtlenül változott meg. Jól jelzi a nehézségeket, hogy Xi a KKK modernkori történetének legsúlyosabb korrupciós botránya – illetve feltehetően hatalmi harca –, az úgynevezett [Bo Xilai-ügy](#) (Po Hszi-laj) közepette vette át a stafétát elődjétől, s különleges körülményekre utal, hogy megválasztása előtt [két hétre eltűnt](#) a nyilvánosság szeme elől, többek között az amerikai külügyminiszterrel tervezett találkozóját is lemondva.

Az új vezetésnek elsősorban az alább felsorolt – addig jórészt szőnyeg alá söpört – problémákkal kellett szembenéznie, s ezek nagyban meg is határozták Xi Jinping mozgásterét, és megmagyarázzák lépéseit.

TÁRSADALMI EGYENLŐTLENSÉGEK

A „reform és nyitás” politikának köszönhetően a kínai világviszonylatban is kiemelkedően [egyenlőtlen társadalommá](#) vált, volt időszak, hogy Gini-indexe az USA-énál is [kedvezőtlenebbül](#) alakult. (Az 1990-ben még 0,32-es érték 2002-re 0,4-re, 2012-re

0,42-re [emelkedett](#).) Hatalmasra nőttek a különbségek a legszegényebb és a leggazdagabb társadalmi rétegek, földrajzi régiók, városok és falvak között, ráadásul mindez egy olyan országban történt, amelyet egy ideológiájában egyenlőséget hirdető párt vezet. Hu Jintao igyekezett a társadalmi szakadékokat szűkíteni, de lényegében kudarcot vallott. Ebben az is szerepet játszhatott, hogy Hu elődje, a fejlett területek további fejlődését preferáló Jiang Zemin (Csiang Cö-min) a 2000-es években is megőrizte befolyását, és [akadályozta](#) Hu törekvéseit.

A PÁRT HATALMÁNAK GYENGÜLÉSE

A KKP az 1980-as évek eleje óta fokozatosan visszavonult számos életterületről, kontrollja a társadalom és a gazdaság felett gyengült. A „reform és nyitás” korában a párt az állampolgárok magánügyeibe kevésbé szőtt bele, és az egyre nagyobb súlyra szert tévő magángazdaság sem állt szoros ellenőrzés alatt. Az államtól többé-kevésbé független civil szervezetek és mozgalmak jelentek meg, a piaci alapon működő médiát és az 1990-es évektől elterjedő internetet sem felügyelte teljes mértékben a párt. Megjelentek a hagyományos hierarchián kívül álló hatalmi tényezők. Ezeket – a Jiang Zemin utolsó éveiben meghirdetett „[három képviselő](#)” elv értelmében a párt igyekezett integrálni, például nagytőkések is beléphettek a KKP-ba.

A leninista alapokon szerveződő KKP vezetői ugyanakkor a kezdetektől fogva meg voltak és vannak győződve arról, hogy Kína csak akkor tartható egyben, és céljait csak akkor érhetik el, ha a párt hatalma megkérdőjelezhetetlen és elvileg minden területre kiterjed (még ha ezt a gyakorlatban nem is mindig érvényesítik). Ez egy olyan paradigma, amely a párt minden vezetője számára egyértelmű, s amelyet a társadalommal is igyekeznek elfogadtatni. A „reform és nyitás” programját elindító Deng Xiaoping (Teng Hsziao-ping) már az új korszak kezdetén megfogalmazta a „[négy alapelvet](#)” (*sixiang jiben yuanze*), amelyek egyike a KKP vezető szerepéhez való ragaszkodás volt, ezzel tehát maga Deng is jelezte, hogy a pártkontrollról a legviharosabb gazdasági-társadalmi átalakulások közepette sem fog lemondani. A párt visszahúzóására pragmatikus okokból került sor, az nem jelentette az alapelv feladását. A 2000-es évek végére aztán a párton belül sokan úgy vélték, hogy az egyes társadalmi és gazdasági erők túlságosan szabadon működnek, a párt irányítását nem mindig veszik figyelembe, s mindez már a párt hatalmát – és ami a pekingi gondolkodásban ezzel egyenértékű, Kína egységét és további fejlődését – veszélyezteti. (Hogy ez a félelem megalapozott volt-e, az a következmények szempontjából lényegtelen.)

A PÁRTKÖZPONT HATALMÁNAK GYENGÜLÉSE

Miközben a KKP-nak az ország feletti ellenőrzése lazult, magán a párton és az államon belül is csökkent a központi vezetés befolyása. Hu Jintao mai szemmel nézve gyenge vezető volt, akinek a döntéseit el kellett fogadtatnia párttársaival, s olyan is előfordult, hogy a legfelsőbb vezetés a viták, érdeellentétek miatt döntésképtelenné vált. A vidéki területeken és egyes szektorokban, például az állami vállalatoknál és a hadseregben olyan – a pártba mélyen beágyazott – kiskirályok jelentek meg, akik a központi hatalom döntéseit elszabotálták, a központ helyett a saját érdekeiket igyekeztek érvényesíteni, lokális [hatalmi hálózatokat](#) építettek ki. Felmerült annak a lehetősége, hogy – mint a történelemben oly sokszor – a tartományi vezetők gyakorlatilag függetlenednek a központi hatalomtól, a helyi és a központi hatalom kényes egyensúlya felborul az előbbi javára. A kínai történelemben mindig is a centralizáció és a decentralizáció korszakai váltogatták egymást, s a Hu Jintao-éra végére a decentralizáció vált meghatározóvá. Történelmi tapasztalat, hogy Kínában mindig működnek széthúzó és összetartó erők, s ha az előbbieket megerősödnek, az zűrzavarral, belháborúkkal, széteséssel jár – itt is lényegtelen, hogy ez a veszély fennállt-e a 2010-es évek elején, a lényeg, hogy a pártközpontban sokan így látták.

KORRUPCIÓ

A fenti tényezőkkel összefüggésben a 2000-es évekre Kínában már-már elviselhetetlen szintre emelkedett a korrupció. A gyors gazdasági fejlődés, a közösségi tulajdon magántulajdonná alakítása, a hivatalnokoknak a gazdaság felett továbbra is megmaradt befolyása [rengeteg alkalmat](#) teremtett a káderek számára pozíciójuk saját [gyarapodásuk](#) érdekében való felhasználására. Tömeges méreteket öltött a közösségi tulajdonú földek kisajátítása és eladása olyan magánvállalkozóknak, akik baráti vagy rokoni szálakkal kötődtek a helyi döntéshozókhoz, általánossá vált az engedélyekért, üzleti lehetőségekért fizetendő kenőpénz intézménye, újraéledt a hagyományos kínai nepotizmus. A kínai társadalom évezredek óta hozzá van szokva egy bizonyos szintű korrupcióhoz, de a „reform és nyitás” harmadik évtizedére a jelenség kezdett túllépni a tűréshatáron. A 2008-as sichuani földrengés során – a hanyag kivitelezés miatt – összedőlt [iskolák](#) esete, vagy a 2011-es wenzhoui [vonatbaleset](#) azt mutatta, hogy a korrupció már az állampolgárok életét is veszélyezteti. A nagy visszhangot kiváltó különféle korrupciós ügyek komolyan aláásták a KKP legitimitását. Ezzel a vezetés is tisztában volt, s maga [Hu Jintao](#) is a korrupciót nevezte meg az egyik legfőbb [veszélyforrásként](#).

KÖRNYEZETSZENNYEZÉS

Az 1980-as évektől meglóduló gyors növekedés súlyos [környezeti terheléssel](#) járt. A kínai termékek nemzetközi versenyképességének egyik oka az volt, hogy az árakba nem épültek bele környezetvédelmi költségek. A modernizáció, iparosodás, városiasodás a környezetvédelmi szempontok csaknem teljes figyelmen kívül hagyásával zajlott, az alapvetően szénre épülő energiafogyasztás sokszorosára nőtt, elterjedtek a magángépjárművek, a gyárak nem törődtek a szennyezéssel. A kínai társadalom sokáig elfogadta, hogy a gazdasági növekedés átmenetileg minden mást háttérbe szorít, de a 2000-es évekre a kialakuló városi középosztály már egyre kevésbé tudott együtt élni az életminőségét és -kilátásait romboló környezetszennyezéssel. A kínai városokra gyakran telepedett [egészségre káros](#) szmog, a víz- és talajszennyezés is komoly [károkat](#) okozott. A környezet állapota kezdett politikai problémává válni, hiszen az amúgy meglévő környezetvédelmi szabályokat be nem tartató hatóságok miatt egyre több volt az elégedetlenség, ami tüntetésekben, petíciózásokban, internetes szervezkedésekben is testet öltött.

NEMZETKÖZI VÁLTOZÁSOK

A kínai „reform és nyitás” első három évtizedét kedvező nemzetközi környezet jellemezte. A Peking által sokáig elsődleges fenyegetésként kezelt Szovjetunió összeomlott, az Egyesült Államok és szövetségesei pedig még elsősorban üzleti lehetőséget láttak Kínában, nem pedig riválist. A „nyitás” következtében rengeteg külföldi tőke és technológia áramlott az országba, s a WTO-csatlakozással Kína intézményesen is részese lett a globalizációnak, annak legfőbb nyertesévé válva. Kínai részről a konfliktuskerülő, kompromisszumos megoldásokat előnyben részesítő külpolitika volt meghatározó, a Nyugat pedig abban az illúzióban élt, hogy a gazdasági fejlődés és középosztályosodás – a „történelem vége” elméletnek megfelelően – a kínai politikai rendszer [liberalizálódásához](#) vezet majd. A 2008-ban kezdődő világgazdasági válság jelentős pszichés fordulatot hozott. Általánosan megrendült a hit a piac mindenhatóságában és abban, hogy a liberális demokrácia és a szabadversenyos kapitalizmus a világ minden problémájára megoldást jelent. A válság által alig érintett Kína presztízse megnőtt, a [kínai modell](#) a nyugati megoldások versenytársává vált. A nyugati világ kezdte felismerni, hogy Kína nem fog zökkenőmentesen beilleszkedni az addigi világrendbe, a várt demokratizáció elmaradt, és az egyre magabiztosabb – és időközben a világ második legnagyobb gazdasági hatalmává vált – kínaiak a nyugati dominancia kihívói lettek. Ez a felismerés oda vezetett, hogy a válságból felocsúdó Nyugat egyre nyíltabb stratégiai célként fogalmazta meg Kína további térnyerésének megakadályozását. Ennek a felismerésnek az intézményes megnyilvánulása volt az [„ázsiai fordulat”](#) (*Pivot to Asia*) meghirdetése az Obama-adminisztráció által 2012 elején, amely kimondatlanul ugyan, de Kína ellensúlyozására irányult. Miközben Kína egyre aktívabb

szereplőjévé vált a nemzetközi életnek, a Kína-ellenes hangok is felerősödtek, és sok helyen egyre inkább teret nyert a „[kínai fenyegetés](#)”-elmélet. Mindennek köszönhetően a 2010-es évek kínai vezetésének már egy jóval ellenségesebb nemzetközi környezetben kellett érvényesítenie Peking érdekeit.

DEMOGRÁFIAI VÁLTOZÁSOK

A 2010-es évekig nemcsak Kína lakossága nőtt, de azon belül az aktív korú népesség aránya is, így az ország fejlődését a „[demográfiai osztalék](#)” is elősegítette. A modernizációnak, illetve az 1970-es évek végén bevezetett születésszabályozási politikának köszönhetően azonban az aktív korúak arányának emelkedése lelassult, majd már a Xi Jinping-korszak elején, a 2014-es [tetőzés](#) után meg is állt, s azóta gyorsan csökken. A népesség gyors [előregedésnek](#) indult, a lakosságon belül egyre magasabb az idősek aránya. Ez azt jelenti, hogy Xi Jinping már lényegében egy demográfiailag hanyatló társadalmat vett át, amelyben azonban még nem működött megfelelően kiépített nyugdíj- és egészségbiztosítási rendszer. A KNK egyetlen korábbi vezetője sem szembesült hasonló problémával, sőt az egész világon példátlan, hogy egy társadalom a fejlődésnek ezen a – viszonylag alacsony – szintjén kezdjen [előregedni](#).

A GAZDASÁG LASSULÁSA

A Hu Jintao-éra alatt Kína addig minden korábbi növekedési rekordot megdöntött, az ország példátlan [fejlődésen](#) ment keresztül. Az éves GDP-növekedés azonban a 2010-es évek elejére [lelassult](#), 2011-ben már 10 százalék alatt volt, 2012-től pedig csak egyszer haladta meg a 8 százalékot (a Covid-19 utáni „visszapattanás” évében). A lassulás elsősorban strukturális okokra vezethető vissza, a két számjegyű növekedés ennyi idő után fenntarthatatlan, tehát [természetes folyamatról](#) van szó. Alacsony bázisról indulva sokkal könnyebb gyors növekedést elérni, mint közepes szintről feljebb lépni. Ugyanakkor a korábbinál lényegesen alacsonyabb növekedési ütem új problémákat hozott felszínre, amelyeket már a Xi Jinping-féle kormánynak kellett kezelnie.

XI JINPING HATALMI POLITIKAI LÉPÉSEI

A fenti nehézségek mellett az új államelnök-pártfőtitkárnak természetesen egy sor másik problémával is szembe kellett néznie. Akut válság nem fenyegette Kínát 2012-ben, azonban az ország és a rendszer stabilitásának hosszú távú biztosításához komoly változtatásokra volt szükség. A kínai vezetők szeme előtt az 1990-es évek óta ott lebeg a [Szovjetunió sorsa](#), s a Szovjet Kommunista Párt hatalmának

szétzilálódása, majd a hatalmas ország szétesése gyakran emlegetett elrettentő példa a kínaiak számára. Ha a Hu Jintao alatt látványossá váló negatív folyamatok tovább folytatódnak, a kínai politikai rendszer – a pekingi félelmek szerint – bizony kedvezőtlen körülmények együttállása esetén hasonlóképpen megrendülhetett volna. Xi Jinping feladata lett ennek a megakadályozása. A külföldi elemzők gyakran Xi személyes ambícióinak vagy diktatórikus hajlamainak tulajdonítják az elmúlt tíz év főbb politikai fejleményeit, valójában azok logikusan következnek a fent vázolt problémákból. A KKP központi vezetése – az informális hatalommal rendelkező „nagy öregeket” is beleértve – valószínűleg éppen ezen problémák kezelésére [választotta ki](#) Xi Jinpinget, s Xi az így nyert kollektív felhatalmazással élt a következő évtizedben. Természetesen a párt közös céljai és személyes törekvései összefonódnak, de a Xire jellemző keményvonalasabb politizálás valószínűleg kollektív döntés eredménye.

XI JINPING SZEMÉLYES HATALMÁNAK MEGERŐSÍTÉSE

A leglátványosabb fejlemény Xi Jinping első évtizedében az államelnök-pártfőtitkár [személyes hatalmának megerősítése](#) volt. Xi a Deng Xiaoping által meghonosított kollektív vezetés elvével szakítva – az egyszemélyi vezetés ősi kínai hagyományához visszatérve – szisztematikus manőverezéssel megkérdőjelezhetetlenné és időben is korlátlaná tette hatalmát, vezetőtársait pedig sikeresen maga alá rendelte. Mindehhez az [alábbi lépéseket](#) tette:

- A különféle életterületeket (gazdaság, nemzetbiztonság) felügyelő legfelsőbb vezetőket úgynevezett „[vezetői kiscsoportokba](#)” szervezte, amelyek közül a nyolc legfontosabbnak az elnöke személyesen ő lett. Ezzel ezeket az életterületeket és azok vezetőit a saját irányítása alá vonta. Így például, míg elődei alatt a gazdaságpolitikáért a miniszterelnök felelt, az új szervezetben Li Keqiang (Li Ko-csiang) kormányfő egyértelműen az államelnök-pártfőtitkár [alárendeltje](#) lett.
- A különféle állami és pártszervek vezetőinek (beleértve az Országos Népi Gyűlést, az Államtanácsot, a Legfelsőbb Népi Bíróságot, valamint a Politikai Bizottság Állandó Bizottságának tagjait) évente írásbeli beszámolót kell benyújtaniuk Xi Jinpingnek, amelyet az áttanulmányoz és értékeli.
- A korrupcióellenes kampányt (erről lásd később) politikai fegyverként használta arra, hogy a vezetés minden szintjéről eltávolítsa ellenfeleit, az így megüresedett pozíciókba pedig hozzá lojális személyeket ültessen. A belbiztonsági apparátusban is komoly tisztogatást hajtott végre, amelynek számos rendőrségi vezető és bíró esett áldozatul.
- A KKP személyzeti munkáját felügyelő szervek élére a leghűségesebb embereit ültette, a párt ezzel foglalkozó Szervezési Főosztályának vezetésével előbb apja egykori beosztottjának fiát, később saját régi iskolatársát bízta meg.

- 2015-től átfogó átszervezésbe kezdett a hadseregben, ami alkalmat teremtett a kétséges hűségű katonai vezetők eltávolítására.
- Xi Jinpingnek Mao Zedong (Mao Ce-tung) óta példátlan [személyi kultusza](#) alakult ki, arcképei mindenhol jelen vannak, az újságok, hírportálok külön rovatban foglalkoznak tevékenységével, díszes kötetekben kiadott beszédeit és egyéb műveit pártgyűléseken tanulmányozzák. A párttagoknak mobiltelefonos [applikáció](#)n kell naponta elolvasni az aktuális főtitkári iránymutatást, és ezt egy teszt kitöltésével igazolni.
- Xi Jinping elméleti hozzájárulása a marxizmus fejlődéséhez – amit a „Xi Jinping eszméi a kínai színezetű szocializmus új szakaszáról” (*Xi Jinping xin shidai Zhongguo tese shehuizhuyi sixiang*) néven emlegetnek – 2017-ben bekerült a pártalkotmányba, majd 2018-ban a KNK alkotmányába is. Ezzel az ország hivatalos [ideológiájának](#) részévé vált, amelyet így nem lehet megkérdőjelezni.
- Xi Jinping a hivatalos párt dokumentumokban sokszor „a vezetés [magjaként](#)” (*lingdao hexin*) jelenik meg. Ezt az informális, de a legfelsőbb vezető tekintélyét és központi szerepét különösen kihangsúlyozó titlust Hu Jintao nem kapta meg, a korábbi vezetők (Jiang Zemin, Deng Xiaoping, Mao Zedong) viszont igen. 2021-től gyakran hangoztatott jelszóvá vált a „[két rögzítés](#)” (*liangge quelu*), ami arra utal, hogy egyrészt „rögzítik Xi Jinping elvtárs szerepét a Központi Bizottság és az egész párt magjaként”, másrészt „rögzítik Xi Jinpingnek a kínai színezetű szocializmus új szakaszáról szóló eszméit vezérlő ideológiaként”.
- A KNK alkotmányának eredeti rendelkezése szerint egy személy az államelnöki tisztséget legfeljebb két ötéves cikluson keresztül tölthette be. Ezt a korlátot az Országos Népi Gyűlés [törölte](#), így lehetőség van arra, hogy Xi Jinpinget megbízása 2023-as lejáratá után újabb ciklus(ok)ra is megválasszák. Az igazi hatalmat jelentő pártfőtitkári pozícióra eddig sem vonatkozott ilyen korlát, de Deng Xiaoping alatt az az íratlan norma alakult ki, hogy két ciklusnál tovább itt sem maradnak a vezetők. Ezt a normát Xi Jinping egyértelműen felrúgta.

Mindezek a törekvések sikerrel jártak, Kínának Mao Zedong óta nem volt olyan erős vezetője, mint Xi Jinping. Ez [nem](#) jelent teljhatalmat, Xi nem tudja minden érdekcsoporton, vezetői klikken átvinni az akaratát, a kínai vezetés továbbra sem monolit egység. Ugyanakkor az a helyzet véget ért, hogy az első számú vezető csupán első az egyenlők között, a legfontosabb kérdésekben így Xi Jinping akarata érvényesül.

Mindezeket a fejleményeket azzal igazolják, hogy – Xi Jinping gyakran hangoztatott állítása szerint – a világ olyan [váltásokon](#) megy keresztül, amilyenekre egy évszázad óta nem került sor, a jövő tele van kiszámíthatatlansággal és nehézséggel. A KNK a fejlődés új szakaszába lépett. A Mao neve által fémjelzett első három évtizedben megalakult az „új Kína”, és lefektették a politikai alapokat. A Deng Xiaoping által kezdeményezett „reform és nyitás” alatt a gazdasági fejlődésre koncentráltak. Az „új korszakban” (*xin shidai*) Kínának új kihívásokkal kell

szembenéznie, s ilyen körülmények között Kínának erős vezetőre van szüksége, aki szilárdan tartja a kormányrudat, s akinek irányításával [megvalósulhat](#) „a kínai nemzet nagy újjászületése” (*zhonghua minzu weida fuxing*).

A PÁRT HATALMÁNAK MEGERŐSÍTÉSE

Valószínűleg Xi személyes hatalmának kiterjesztésénél is fontosabb fejlemény a KKP társadalom és gazdaság feletti [kontrolljának](#) visszaállítása. Mint említettük, a Hu Jintao-éra végén a párton belül sokan attól tartottak, hogy az ország [kicsúszik](#) a párt irányítása alól. Ezért Xi Jinping nagy lendülettel nekilátott a párt megerősítésének. A centralizáció, az egységes ideológia és a korrupciós kampány által is megszilárdított pártfegyelem révén a helyi pártszervek sokkal hatékonyabban képviselték a központi irányvonalat. Deng Xiaoping alatt az 1980-as években elkezdődött a párt- és az állami munka egyfajta korlátozott szétválasztása – elvileg a párt határozta meg az irányvonalat, az állam pedig a gyakorlatba ültette azt –, ez a folyamat Xi Jinping alatt visszafordult, a párt közvetlenül avatkozott bele minden szinten az irányításba.

Az állami szervezetekben, intézményekben, illetve az állami vállalatoknál – amelyek természetesen eddig is pártellenőrzés alatt álltak – kiterjesztették az adott egység pártbizottságának hatáskörét. Ennek a folyamatnak a része volt, hogy több [egyetemnek](#) – például a Magyarországon is ismert Fudannak – az alapszabályában rögzítették a KKP vezető szerepét. Az [állami vállalatok](#), amelyek a párt [szorosabb irányítása](#) alá kerültek, jelentős versenyelőnyre tettek szert, könnyebben jutottak megrendelésekhez, kedvezményes hitelekhez, engedélyekhez, s számos magántulajdonban álló versenytársukat egyszerűen [felvásárolták](#). Emiatt megállt az az évtizedes folyamat, amelynek során a magánszféra egyre nagyobb súlyra tett szert az állammal szemben. A stratégiai szektorokban korábban is őrizte dominanciáját az állami szektor, de Xi Jinping alatt sok kevésbé fontos területen is meghatározóvá vált.

A [magáncégeknél](#) – beleértve a [külföldi](#) tulajdonúakat is – [pártalapszervezetek](#) alakultak (ahol még nem voltak), amelyek aktívan [beleszólnak](#) a vállalat működésébe. Bár ez sok esetben inkább a cégek lobbijét növelte a pártnak a cégen belüli vezető szerepe helyett, a KKP és a magánszféra összefonódása [fokozódott](#). Ahol a pártvezetés és egy-egy magáncég érdekei szembekerültek, ott látványos leszámolásokra is sor került. Ennek legismertebb példája az Alibaba [megrendszabályozása](#) (a cégcsoporthoz tartozó Ant Financial pénzügyi szolgáltató nyilvános részvénykibocsátásának megakadályozásával és különféle vizsgálatokkal, illetve bírságokkal), de hasonló retorzió ért számos más magáncéget is. Ezek egyenként mind megmagyarázhatók voltak monopóliumellenes fellépéssel, a verseny korlátozásának megakadályozásával, adatvédelmi intézkedésekkel stb., de összességében azt jelezték, hogy a KKP immár nem tűri, hogy magánszereplők túlságosan erőssé és függetlenné váljanak. A nyugati sajtó mindezt

gyakran a magánszféra elleni általános fellépésként értelmezte, valójában nem a magáncégek tönkretételéről van szó, hanem [ellenőrzésük fokozásáról](#), a párt irányvonalához való alkalmazkodásuk kikényszerítéséről.

A párt befolyásának növekedése, a párt ellenőrzése alól könnyen kicsúszó folyamatok szorosabb ellenőrzése az élet minden területén megfigyelhető volt. A párt tekintélyét így vagy úgy kikezdő kezdeményezések képviselőit – [emberjogi ügyvédek](#), [feminista](#) aktivisták stb. – bebörtönzéssel sújtották vagy fenyegették. Megerősítették a [vallások](#) felügyeletét – ez a regisztrálatlan, félillegálisban működő vagy külföldi érdekeltségű közösségek felszámolásával, betagozásával járt. Az intézkedéssorozat nem a vallásoknak maguknak a betiltását vagy üldözését jelenti, hanem a közösségek rákényszerítését az állami játékszabályok betartására, a szorosabb ellenőrzés elfogadására.

Több alapvetően apolitikus, de komoly követőtáborral rendelkező sztár, influenszer ellen indult [vizsgálat](#) (pl. adócsalás vádjával), bizonyos könnyűzenei előadók számait törölték az internetről, irányelveket adtak ki a megfelelő kulturális termékekre vonatkozóan (pl. a túlságosan „nőies” férfiak ábrázolásának [tilalma](#)). Mindezek jellemzően nem kifejezetten politikai tartalmakat érintettek, hiszen párt- vagy rendszerellenes megszólalások addig sem jelenhettek meg, inkább a társadalmi rendre, értékekre, erkölcsökre vélt vagy valós veszélyt jelentő, illetve a Nyugat fellazító törekvéseinek eszközeként értékelt kulturális minták visszaszorítása volt a cél.

Mindez azt is jelenti, hogy míg az 1990–2000-es években kifejezett törekvés volt a társadalom apolitikussá tétele, Xi Jinping alatt a mindennapi élet átpolitizálódott, a politikai jelszavak, célkitűzések az addig jórészt politikamentes területeken is megjelentek.

A pártkontroll erősítésére a rendszer a legújabb technológiákat is felhasználja. A kínai internetet már az 1990-es évektől cenzúrázzák, ez a 2010-es években még hatékonyabbá vált. A mesterséges intelligencia, arcfelismerő rendszerek, illetve az a tény, hogy a kínaiak napi tevékenységük nagy részét az okostelefonjukon végzik, korábban elképzelhetetlen eszközöket adtak a rendszer kezébe az állampolgárok [ellenőrzésére](#). A külföldi sajtóban gyakran emlegetett „szociális kreditrendszer” ugyan nem több [mítosznál](#) – ilyen rendszer az elképzelt formában nem létezik –, de a kormányzat lehetőségei így is jelentősen kibővültek.

A fenti folyamatokra a Covid–19-járvány csak ráerősített. A kínai városokban minden háztömbnek, lakónegyednek megvan a maga [lakóhelyi bizottsága](#), amely az állampárt felügyelete alatt áll, a legtöbb munkahelyen van pártsejt vagy pártbizottság, a falvakban falubizottság, amelyek szintén jól mobilizálhatók. A járványellenes intézkedések végrehajtásával ezeket bízták meg. A hasonló mozgósítással évtizedek óta nem találkozó sokmillió szervezetrendszer megújult, tökéletesedett és tapasztaltabbá vált, hatékonysága növekedett. Az egyes szolgáltatások igénybevételéhez a telefonokra olyan [alkalmazást](#) kell telepíteni, amely elvileg azt követi nyomon, hogy az egyén ki volt-e téve a megfertőződés veszélyének; ezek a nyomkövető alkalmazások azonban más célra is használhatók, például tüntetések [megakadályozására](#).

A párthatalom megerősítésével párhuzamosan zajlott a problémás perifériák szervezesebb betago­lása a kínai rendszerbe, a szeparatista tendenciák letörése. Xinjiangban (Hszincsiang) a terrorizmus veszélyére hivatkozva (2014-ben történt Kína modernkori történetének [legvéresebb terrortámadása](#)) átfogó és sokszor [erőszakos kampány](#) indult az ujjurok „átnevelésére”, a kínai identitás elfogadtatására, minden ellenállás felszámolására. Hongkongra vonatkozóan a várost sokáig megbénító tüntetések ürügyén olyan [törvényeket](#) fogadtak el, amelyek gyakorlatilag felszámolták az addig meglévő szólás-, gyülekezési és egyesülési szabadságot. A belső-mongóliai hatóságok [korlátozták](#) a mongol nyelv használatát az iskolákban. Xi Jinping alatt [megjelent](#) a „[második generációs nemzetiségi politika](#)” (*dierdai minzu zehngce*), amely a nemzeti kisebbségek különállásának megőrzése helyett közös kultúrát és azonosságtudatot adna Kína minden lakosának – akár kényszerrel is –, vagyis fokozza a nemzet- és nemzetállam-építési törekvéseket. Ez nem a teljes asszimilációt vagy a nemzetiségek fizikai felszámolását jelenti, hanem azt, hogy minden kínai állampolgárnak el kell fogadnia az etnikumok felett álló összkínai nemzethez (*zhonghua minzu*) való tartozást.

KORRUPCIÓELLENES KAMPÁNY

Xi Jinping első tíz évének egyik legfontosabb intézkedése a ma is tartó [korrupcióellenes](#) kampány elindítása volt. A „legyekre és tigrisekre” – vagyis a kenőpénzt elfogadó kishivatalnokokra és a sokmilliós vagyont felhalmozó országos vezetők­re – egyaránt kiterjedő [kampánynak](#) több célja volt. Egyrészt eszközként szolgált arra Xi Jinpingnek és körének, hogy megszabaduljanak párton belüli politikai ellenfeleiktől. A kölcsönös ajándékokra, szívességtételekre, rokoni és ismerősi kapcsolatokra épülő kínai kulturális kontextusban nemigen van olyan vezető káder, akire ne lehetne valamilyen korrupciós cselekményt rábizonyítani, s ezt Xi természetesen kihasználta a hatalmi harcokban. Másrészt a kampány segítette a párt­egység és -fegyelem helyreállításában, a kiterjedt üzleti és korrupciós hálózatokat működtető kiskirályok és érdekcsoportok megtörésében, a recentralizáció sikeres véghezvitelében. Harmadrészt, a korrupció- és pazarlásellenes fellépés növelte a KKP legitimitását, a pártba vetett bizalmat, s végül, de nem utolsósorban, Xi Jinping személyes népszerűsége is jelentősen nőtt. Xi a klasszikus politikai [populizmus](#) eszközét alkalmazva magát az „egyszerű nép” képviselőjének állította be, aki szembeszáll a korrupttá vált elittel, s megtisztítja az apparátust a romlott elemektől.

A kampány [során](#) 11,3 millió káder kapott figyelmeztetést, 4,7 millió fő ellen indult komolyabb ügyekben vizsgálat, s ebből több mint 1,5 milliót el is ítélték. A kampány legmagasabb rangú áldozata [Zhou Yongkang](#) (Csou Jung-kang) volt, akinek elítélésével Xi megtörte azt a tabut, mely szerint a Politikai Bizottság Állandó Bizottságának – vagyis a csúcsvezetés legszűkebb körének – volt vagy aktuális tagjai érinthetetlenek. Zhou Kína egyik legnagyobb hatalmú embere volt Hu Jintao

alatt, aki a Kínában kulcsfontosságúnak számító belbiztonsági apparátust irányította. Csaknem ugyanilyen magas rangúak voltak azok a katonai vezetők is – például Xu Caihou (Hszü Caj-hou) és Guo Boxiong (Kuo Po-hsziung) –, akiket Xi szintén eltávolított. A megbuktatott országos vezetőkkel együtt a kapcsolati hálójukba tartozó kádereket is eltávolították, s ez lehetőséget biztosított Xinek arra, hogy a megüresedett pozíciókat saját embereivel töltsse fel. Mindez nagy kockázattal járt, mert Xi rengeteg érdeket sértett, és a pártba rendkívül mélyen beágyazott érdekcsoportokat számolt fel. Feltételezhető, hogy mindehhez a pártban jelentős informális befolyással rendelkező „nagy öregek” (visszavonult országos vezetők) és a pártvezetés többségének jóváhagyása is szükséges volt. A kampány következtében a korrupció természetesen nem tűnt el, de a legirritálóbb és leglátványosabb jelenségek visszaszorultak, és Damoklész kardjaként ma is ott lebeg Xi minden esetleges ellenlábásának a feje felett a vizsgálat lehetősége.

ÖSSZEFOGLALÁS

Xi Jinping 2012-ben egy alapvetően sikeres évtized után vette át az ország vezetését, ugyanakkor számos olyan problémát kellett kezelnie, amelyek nagyban meghatározták a mozgásterét. Ezek egy része a központi és a helyi hatalom egyensúlyának felborulásával, a párt kontrolljának – a pártideológiával alapvetően ellentétes – meggyengülésével, a párton belüli klikkharcokkal és a KKP legitimitásával volt kapcsolatos, más problémák pedig szakpolitikai válaszokat igényeltek. Xi sikeresen levezényelte a társadalom és a gazdaság feletti pártellenőrzés helyreállítását, megerősítette a KKP hatalmát és ideológiai egységét, felszámolta a rivális klikkeket, s Mao óta példátlan személyes hatalomra tett szert. Hogy mindezeket a hatalmi eszközöket milyen módon használta fel az ország gondjainak kezelésére, azt a tanulmány második része tárgyalja.